

RÅOLJEPRISETS EFFEKT PÅ BENSIN- OCH ELDNINGSOLJEPRIS

Sedan början av 1999 har priserna på både bensin och eldningsolja stigit kraftigt. I augusti i år hade bensinpriserna stigit med ca 10 procent jämfört med samma månad föregående år. Eldningsolja hade under samma period blivit 24 procent dyrare (se diagram R5).

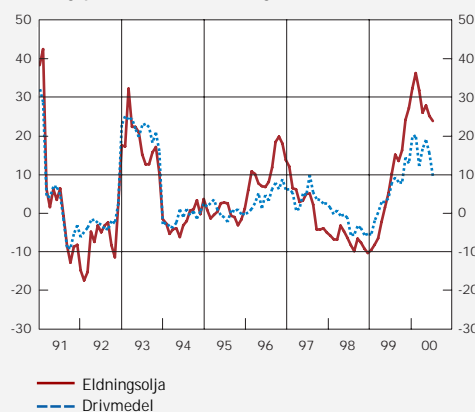
Vad är då orsaken till de kraftigt stigande priserna på dessa petroleumprodukter? Den största delen, omkring två tredjedelar, av priset på bensin och eldningsolja utgörs av skatter och avgifter.⁸ Dessa skatter ökade markant under början av 1990-talet men under senare år har det endast skett mindre justeringar av skattesatserna. Den senaste tidens prisutveckling kan alltså inte hänföras till förändrade skattesatser (se diagram R6).

Utöver skatter styrs bensin- och eldningsoljepriser till stor del av utvecklingen av världsmarknadspriset på råolja och utvecklingen av dollarkursen. Ett högre råoljepris, liksom en försvagning av kronan gentemot dollarn, kan väntas resultera i högre bensin- och eldningsoljepriser. På motsvarande sätt kan ett lägre pris på råolja och en starkare SEK/USD-kurs förväntas ha en återhållande effekt på dessa priser. Under de senaste 12 månaderna har råoljepriset i dollar stigit kraftigt samtidigt som kronan har försvagats mot dollarn. Mätt i kronor hade oljepriset i augusti stigit med så mycket som ca 70 procent jämfört med motsvarande period föregående år. Det är den viktigaste förklaringen till den snabba prisutvecklingen på de förädlade produkterna i konsumentledet.

Prisutvecklingen i konsumentledet har emellertid varit betydligt mer dämpad än prisutvecklingen både på råolja mätt i kronor och petroleumprodukter i producentledet. Detta är också vanligtvis fallet, vilket förklaras av att råoljepriset endast utgör en del av de totala förädlingskostnaderna (se diagram R7). Priserna på raffinerade petroleumprodukter påverkas t.ex. även av den inhemska löneutvecklingen till följd av att förädlingen till stor del sker i Sverige.

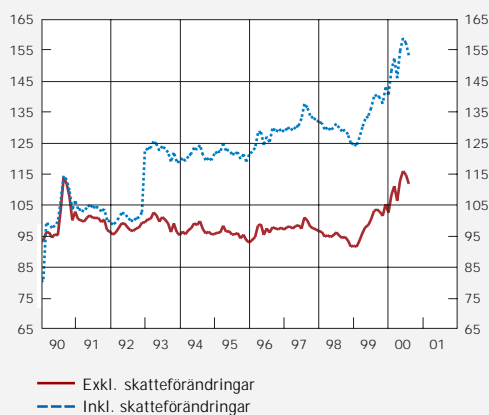
I samband med den senaste tidens stigande priser på petroleumprodukter har det uppkommit frågor om de prissättningsprinciper som bl.a. bensinbolagen

Diagram R5. Prisutvecklingen på drivmedel och eldningsolja, inkl. skatteförändringar. Årlig procentuell förändring

Källa: SCB.

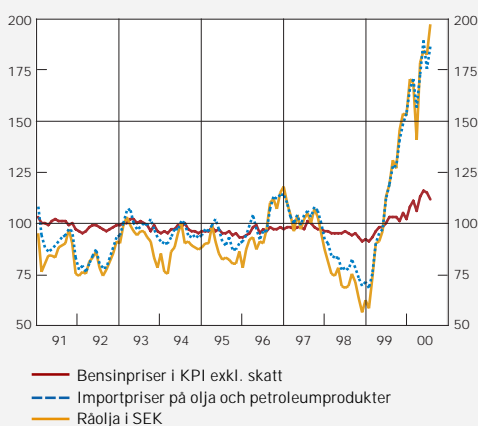
Diagram R6. Prisutvecklingen på drivmedel, inkl. och exkl. skatteförändringar. Index: 1990=100

Källor: SCB och Riksbanken.

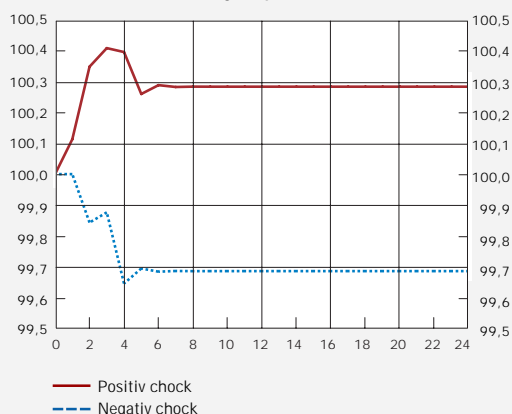
8 Skatterna utgörs dels av en fast skattesats i kronor, dels av moms. Det gör att skatteandelen sjunker då bensinpriset ökar.

Diagram R7. Prisutvecklingen på råolja mätt i kronor samt petroleumprodukter i producentledet och konsumentledet. Index: 1990=100

Källor: SCB och Riksbanken.

Diagram R8. Simulerad effekt på prisnivån för eldningsolja av en enprocentig ökning respektive minskning av råoljepriset i SEK. Månadsvis utveckling av prisindex

Källa: Riksbanken.

tillämpar. Finns det skillnader i bensinbolagens prissättningsprinciper vid stigande respektive fallande världsmarknadspris på råolja, dvs. justeras bensinpriserna mer och snabbare vid en uppgång i råoljepriset än vid en nedgång?

För att utröna hur förändringar i råoljepriset påverkar priserna på bensin respektive eldningsolja skattas först ett regressions samband där månadsförändringar i bensin- respektive eldningsoljepriset förklaras med hjälp av förändringar bl.a. i råoljepriset mätt i kronor. Hypotesen om skillnader i prissättningsbeteendet vid upp- respektive nedgångar i råoljepriset kan testas genom att man delar upp tidsserien för råoljeprisets förändring med avseende på höjningar respektive sänkningar av priset. Därefter beräknas effekten på bensin- respektive eldningsoljepriset av en ökning och en minskning av råoljepriset med 1 procent. Resultaten för eldningsoljepriset indikerar att hypotesen om en asymmetrisk prisanpassning statistiskt kan förkastas. En enprocentig förändring av råoljepriset mätt i kronor medför i genomsnitt en total förändring av priset på eldningsolja med ca 0,3 procent, oavsett om råoljepriset höjs eller sänks (se diagram R8 och R9).⁹ Hur priset påverkas över tiden av en förändring i råoljepriset skiljer sig däremot åt beroende på om priset stiger eller faller. En prisökning visar sig ha effekt redan samma månad samt en positiv effekt även under de två efterföljande månaderna (diagram R9). En viss tillbakagång i eldningsoljepriset uppkommer därefter. Vid ett fall i råoljepriset påbörjas anpassningen av priset på eldningsolja först en månad senare och då i mindre utsträckning än vid en prisökning. Först tre månader efter råoljeprisfallet sker sedan den största prisjusteringen nedåt.¹⁰

Vad beträffar prisutvecklingen på bensin är resultaten i högre grad beroende av den empiriska modellens specifikation. Vissa modeller pekar på att den sammantagna priset effekten av en förändring av råoljepriset är lika stor vid en höjning av råoljepriset som vid en minskning, medan andra indikerar en något större priset effekt av en prishöjning. Jämfört med effekten på priset för eldningsolja är den sammantagna effekten

9 Då eldningsolja har en vikt på 0,006 i KPI kan den kortsiktiga partiella inflationseffekten av en 10-procentig råoljeprisökning beräknas vara ca 0,02 procentenheter.

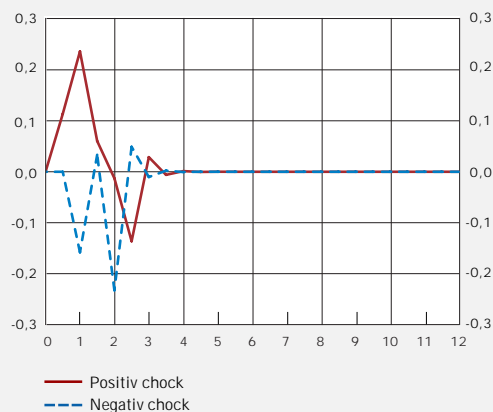
10 Resultaten bygger på data från perioden januari 1990 till juli 2000. Om en kortare tidsperiod undersöks blir resultaten kvalitativt desamma.

på bensinpriset av ett förändrat råoljepris dock överlag mindre. De flesta modellerna tyder på att en enprocentig ökning av råoljepriset ökar bensinpriset med i genomsnitt mellan 0,1 till 0,2 procent.¹¹

Även dynamiken i anpassningen varierar beroende på modellspecifikation. Vissa skattningar indikerar en snabb och omedelbar anpassning av bensinpriset medan andra tyder på att genomslaget vid ett fall i råoljepriset är något tidsfördröjt.

Sammanfattningsvis finns det ett klart – om än kvantitativt begränsat – samband mellan prisutvecklingen på petroleumprodukter i konsumentledet och råoljepriset mätt i kronor. Att sambandet kvantitativt är begränsat beror på att råoljan endast utgör en del av det totala försäljningsvärdet, men det kan även vara ett resultat av att företagen, av olika skäl, har begränsade möjligheter att övervältra kostnader. Det är också tänkbart att tillfälliga variationer i råoljepriset endast i mindre utsträckning påverkar bensin- och eldningsoljepriset då hänsyn tas till att konsumenter kan ogilla kraftiga prisfluktuationer. Vidare tycks det finnas en tendens till att de justeringar av priserna på petroleumrelaterade produkter i konsumentledet som trots allt genomförs inträffar snabbare vid en prisökning i råoljepriset mätt i kronor än vid ett prisfall.

Diagram R9. Simulerad effekt på prisökningstakten för eldningsolja av en enprocentig ökning respektive sänkning av råoljepriset i SEK. Månadsvis utveckling

Källa: Riksbanken.

11 Då bensin har en vikt på 0,0424 i KPI kan den kortsiktiga partiella inflationseffekten av en 10-procentig råoljeprishöjning, givet ett genomslag på 0,2, beräknas vara ca 0,1 procentenheter. Adderas effekterna på både bensin- och eldningsoljepris fås en sammanlagd KPI-effekt motsvarande drygt 0,1 procentenheter av en 10-procentig råoljeprisstegring